

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

ПРОГРАМА РАДА

ЛАБОРАТОРІЯ
ЗАКОНОДАВЧИХ
ІНІЦІАТИВ
www.zakbrnet.org.ua

ІнфоЦентр

Загальна характеристика регулювання використання та видобування підземних вод землевласниками та землекористувачами на базі законодавств різних держав

Інформаційна довідка, підготовлена
Європейським інформаційно-
дослідницьким центром на запит
народного депутата України

Підземні води - це води, що містяться у верхній частині земної кори. Заповнюють проміжки, пори, тріщини, пустоти. У ґрунті заповнюють капіляри. Поділяються на води зони аерації, ґрунтові і артезіанські.

Підземні води - це води верхньої частини земної кори (до глибини 12-16 км).

Підземна вода - це корисна копалина, особливо цінна тим, що має властивість відновлюватися в природних умовах і в процесі експлуатації.

Для чого країни запроваджують законодавче регулювання щодо використання підземних вод?

- Багато держав запровадили законодавство для регулювання розвитку та видобування підземних вод, що включає в себе також певні обмеження та заборони з метою перешкодження неправомірного та надмірного видобування підземних вод. Ця тенденція відображає посилення конкуренції і конфліктів між користувачами підземних вод. Спочатку законодавче регулювання використання підземних вод користувачами мало вигляд окремих норм, правил, які стосувалися конкретних видів використання води або проблем в міру їх виникнення. Згодом норми, правила інтегрувалися у водне законодавство, яке в кожній країні має свою назву та форму.
- Комплексне водне законодавство дає значні переваги, оскільки воно забезпечує правову основу для ефективного та сталого управління підземними водами через:
 - 1) керівні принципи і обмеження, межі здійснення повноважень державними органами;
 - 2) забезпечення для кількісного визначення, планування, розподілу та збереження ресурсів підземних вод;
 - 3) запровадження та управління системою ліцензій на використання підземних вод, що сприяє охороні підземних вод від забруднення;
 - 4) визначення прав і обов'язків користувачів підземних вод;
 - 5) захист прав користування, прав третіх осіб і захист навколишнього середовища;

- 6) вимоги до реєстрації та кваліфікації свердловин бурильників;
- 7) адміністративне втручання в критичних ситуаціях (забруднення навколишнього середовища).

Як еволюціонувало законодавство про підземні води?

- Відповідно до Римського права підземними водами володів власник відповідної земельної ділянки. До недавнього часу це право було притаманне законодавству країн, що підтримували традиції французького наполеонівського кодексу (Франція, Іспанія, багато країн Африки та Латинської Америки). Власник землі мав виняткове право на використання підземних вод, які знаходилися під земельною ділянкою, з урахуванням лише аналогічних прав сусідніх власників землі.
- Відповідно до англійського цивільного права, власник земельної ділянки мав ексклюзивне право використовувати прилеглі води, окрім тих, що впадали в канали. Води, які впадали у канали, регулювалися «прибережною доктриною», право використання їх належали землевласникам суміжних ділянок, враховуючи права одне одного. Ці принципи були успадковані, іноді з істотною модифікацією, країнами, що використовують англійське цивільне право.
- У деяких мусульманських країнах підземні води розглядалася як «дар Божий», які не можуть перебувати у приватній власності. Однак є приклади, де колодязі можуть бути у приватній власності. Використання підземних вод регулюється звичайними правилами («урф»).
- В результаті виникнення проблем - зростаючої нестачі води і забруднення навколишнього середовища, країнами часто ухвалювалося єдине водне законодавство, щоб покласти на державу право управління водними ресурсами. Декларація про підземні води як «суспільне благо» перетворює колишнього власника на користувача, який повинен звертатися до відповідної адміністрації за правом використання та добування підземної води.

Рівні регулювання ресурсів підземних вод

Рівень регулювання

Наслідки

Мінімальний правовий контроль	Відсутній контроль над видобутком та користуванням підземних вод
Загальномісцеві правила	<ul style="list-style-type: none">• право підземних вод визначається на місцевому рівні;• механізми локального вирішення конфліктів
Спеціальне законодавство про підземні води	Контролюється будівництво свердловин і видобуток підземних вод
Всеохоплююче законодавство використання водних ресурсів	Поверхневі і підземні води є предметом одного законодавства та знаходяться під управлінням однієї адміністрації, однак певні аспекти вже регулюються окремими спеціальними агенціями
Повністю інтегроване водне законодавство	Більша увага покладається на право власності та право користування підземними водами

Компоненти сучасного законодавства про підземні води:

Сучасне законодавство про підземні води, в загальних рисах, є гнучким, що дозволяє і підлягає виконанню. Основне водне законодавство обмежується фундаментальними поняттями, забезпечує більш єдине бачення поверхневих і підземних вод, але конкретні характеристики систем підземних вод і їх тісний зв'язок з землекористуванням є у законодавчих положеннях кожної окремої країни, які відрізняються відповідно до адміністративних районів і територіальних рівнів.

- Видобуток підземних вод і право на використання.
- Ліцензування на видобуток підземних вод (залежить від умов і рівня обробки, ліцензування призначено для захисту підземних вод від забруднення).
- Санкції за невиконання правил користування та видобутку підземних вод (можуть варіюватися від скромних штрафів до термінів ув'язнення, залежно від тяжкості наслідків і злочину).

Межі державного управління, що вимагають особливого правового забезпечення з метою сприяння управління підземними водами

Адміністративна установа

- національний орган або міжвідомча координаційна комісія
- провінційні і / або водні басейнові агентства
- процедури взаємодії з місцевими органами влади
- асоціації водокористувачів
- ліцензування свердловин на воду

Національний рівень

Найнижчий рівень (який саме - залежить від країни)

Стратегічне планування

- розробка і здійснення політики в області підземних національних / регіональних / водних басейнових агентств
- визначення рівня захисту (збереження або контроль)

Землекористування

- процедури для зон охорони підземних вод
- введення дозволів на видобуток підземних вод
- сприяння користувачам/ зацікавленим сторонам / асоціаціям

Іноземний досвід правового регулювання використання та видобування підземних вод.

Водне право Європейського Союзу

Для країн, в рамках Європейського Союзу, директиви, пов'язані з водою, мають важливе значення для управління водними ресурсами та стандартів якості навколишнього середовища і водних ресурсів.

- Water Framework Directive <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32000L0060>
- Groundwater Directive (2006/118/EC) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02006L0118-20140711>

- Integrated Pollution Prevention and Control (IPPC) Directive (96/61/EC) <http://ec.europa.eu/environment/water/water-framework/groundwater/pdf/brochure/en.pdf>

Waste Framework Directive (2006/12/EC) <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32008L0098>

Водне право в Сполучених Штатах Америки

У Сполучених Штатах Америки існують складні правові системи для розподілу прав на водні ресурси, які різняться в залежності від регіону (штату). Водне право охоплює широке коло питань або категорій, покликаних забезпечити основу для вирішення спорів і політичних питань, пов'язаних з водою.

Компоненти:

- Право громадських вод
- Право поверхневих вод
- Право підземних вод
- Державне регулювання вод

Кожен штат має свій власний набір законів і правил про підземні води. Корисне та розумне користування підземними водами є основними умовами водного законодавства США.

Абсолютна доктрина власності заявляє, що власник поверхні володіє також підземними водами, на практиці деякі штати до сих пір використовують це право (Конектикут, Джорджія, Індіана).

Відповідно до водного кодексу США вся вода в державі є власністю держави, але право користування може бути придбане в порядку, передбаченому законом.

Штати і місцеві органи влади традиційно керують підземними водами на своїх територіях. У деяких штатах системи управління підземними водами були створені урядами штатів і регулюються на державному

рівні. У деяких інших штатах управління було делеговано місцевим установам, таким як управління водними ресурсами.

У США існують три рівні, що впливають на рішення з управління підземними водами. На першому рівні - держава в цілому - забезпечує правову і політичну основу. На другому рівні - законодавча влада - створила місцеві групи контролю (організації, агенції) з метою ефективного управління ресурсами підземних вод шляхом створення округів природних ресурсів. На третьому рівні в управлінні підземними водами беруть участь користувачі.

У США використання свердловинних механізмів з потужністю більш ніж на 50 галонів в хвилину потребують дозволу. Таким чином, вільний доступ був обмежений ліцензуванням.

Право на використання підземних вод у США

<i>Розподіл прав власності на використання підземних вод</i>	<i>Кількість штатів</i>	<i>Власник</i>	
		<i>Держава</i>	<i>Землевласник</i>
<i>Абсолютне право власності</i>	7	-	Конектикут, Індіана, Луїзіана, Мен, Массачусетс, Род-Айленд, Техас
<i>Розумне використання</i>	16	Арізона, Міссісіпі, Нью-Йорк, Північна Кароліна	Алабама, Флорида, Іллінойс, Кентуккі, Меріленд, Міссурі, Небраска, Пенсільванія, Південна Кароліна, Теннессі, Вірджинія, Західна Вірджинія
<i>Prior Appropriation</i> (перший, хто добуває певну кількість води для «корисного блага», наприклад сільського господарства чи домашнього господарства, має право використовувати цю кількість води)	14	Аляска, Колорадо, Айдахо, Канзас, Монтана, Невада, Нью-Мексико, Північна Дакота, Орегон, Юта,	Нью-Джерсі, Південна Дакота

для цих благ у подальшому. Наступні користувачі можуть видобувати воду, що залишилася для їх власного корисного використання за умови, що вони не зазіхають на права попередніх користувачів).		Вашингтон, Вайомінг	
Кореляційні права (обмежують права землевласників на використання підземних вод, які належать до загальносупільних благ, наприклад: водоносний горизонт).	5	-	Делавер, Гаваї, Айова, Міннесота, Вермонт
Вигідне використання (складається з двох компонентів: характер або цілі використання води і ефективного або НЕ марнотратного використання води. Державні організації можуть визначати види використання води, і таким чином контролювати видобування води за допомогою дозволів або заборон).	3	Мічиган, Огайо, Вісконсін	
Кореляційні права/вигідне використання	4	Нью-Гемпшир, Оклахома	Каліфорнія, Арканзас
Абсолютне право власності/ розумне використання	1		Джорджія

У штаті Вашингтон відповідно до Вашингтонського Водного кодексу є перелік незаконного поводження з водою, яке тягне за собою відповідальність:

- Перенаправлення або видобування води без дійсного дозволу чи сертифікату.
- Перенаправлення або видобування води довше, ніж зазначений у ліцензії період часу.
- Використання води за межами зазначеного місця використання.
- Використовувати воду для цілей, відмінних від зазначених цілей у ліцензії.

- Використовувати воду таким чином, що не відповідає вимогам положень дозволу і / або сертифікату.
- Марнувати воду або не використовувати воду з користю.
- Використання води без вимірювання, обліку та звітності.
- Перенаправлення або видобування води, яка не дозволяє іншій людині з вищим водним правом (Prior Appropriation) отримувати воду повною мірою.
- Навмисне знищення водних робіт.

Відповідальність за порушення водного кодексу:

- ***Адміністративна відповідальність*** вимагає від порушників зробити певні дії протягом певного періоду часу. Наприклад: «негайно припинити і утримуватися від несанкціонованого використання води». Недотримання адміністративного покарання може призвести до штрафних санкцій.
- ***Штрафні санкції*** коливаються в межах від 100 до 5000 дол. США обираються для кожного окремого порушення, ґрунтуючись на серйозності та складності порушення.

Французька Республіка

Французький Закони про воду 1962 і 1992 окреслює принципи управління водними ресурсами. Спеціальним Актом про воду 1964 року створенні водогосподарські організації і комітети водних басейнів. Закон про воду 1992 року наполягає на унікальності водних ресурсів і накладає вимірювальні прилади. У Франції вода належить до «patrimoine commun de la nation» (спільне надбання нації) і держава є хранителем ресурсу (Montginoul і Rieu, 1996).

Відповідно до водних законів, вода вважається ресурсом, як середовище і як екологічне благо для спільного використання для користувачів. Управління водними ресурсами спрямоване на захист загального ресурсу, підвищення надійності поставок і сприяння збереженню водних ресурсів.

У Франції є три управління водними ресурсами:

- 1) Водні агентства (застосовує економічні інструменти відповідно до норм Комітету водного басейну);
- 2) Держава в цілому (діє як регулюючий орган через Комітет водного басейну, видає дозволи на видобуток води та встановлює дозволені квоти на видобування води);
- 3) Локальні користувачі на мікрорівні (групи користувачів).

Процес розробки цін для різних користувачів і меж застосування є завданням Комітету водного басейну. Водне агентство в кожному басейні готує п'ятирічний план і обчислює структуру цін для різних користувачів, для того, щоб покрити вартість подачі води. Вартість включає в себе податок на забруднення і податок на видобуток водних ресурсів. Податок забруднення відображає вартість обробки води для видалення забруднюючих речовин, в той час як податок на ресурс відображає вартість інфраструктури.

Водні агентства пропонують цінові деталі Комітету водного басейну для розгляду. Комітет водного басейну вирішує, яку ціну встановлювати на кожну категорію користувача, і після ретельного обговорення лобіюється в парламенті. Якщо є які-небудь розбіжності або конфлікти, пов'язані з розподілом води для різних видів використання або цін на воду, вони будуть вирішуватися на основі взаємного обговорення і переговорів в парламенті.

Індія

В Індії підземні води знаходяться у праві власності на земельну ділянку. Підземні води приєднано до власності землі, без будь-яких обмежень на видобуток. Таким чином, тільки власнику землі може належати право на видобуток підземних вод на своїй ділянці. Однак, з метою перешкоджанню надмірного видобутку підземної води, та завдання шкоди одного користувача іншому, держава має право обмежувати видобуток води.

Природа прав власності для іригаційних споруд в Індії

Тип свердловини	Правовий статус	Право держави
-----------------	-----------------	---------------

<i>приватний</i>	Абсолютне право власності	Немає права
<i>публічний</i>	права груп / спільнот	Держава має право регулювати

Для регулювання підземних вод, зокрема виснаження, Верховний суд Індії у 1996 році видав вказівку уряду Індії створити Центральний орган регулювання підземних вод.

Сфери діяльності Центрального органу регулювання підземних вод:

- Визначення сприятливих зон для видобутку підземних вод;
- Регулювання видобутку підземних вод для промислових потреб на критичних територіях;
- Реєстрація бурових агентств для оцінки темпів розвитку підземних вод і регулювання їх діяльності;
- Проведення просвітницьких програм по всій країні щодо видобутку підземних вод.

Центральний орган регулювання підземних вод має право повідомити уряду Індії про зону в межах держави, яка потребує регулювання. Повідомлення про територію, яка потребує регулювання, має бути оголошене в двох загальновідомих щоденних газетах.

Відповідно, коли певна територія підлягає регулюванню Центральному органу регулювання підземних вод, вже існуючий власник свердловини має звернутися до цього органу та зареєструвати свою свердловину. Після перевірки органом свердловини та ділянки цей орган уповноважений надати або відмовити у наданні ліцензії з посиланням на критичний стан зони видобутку підземної води.

Порушення цього закону з боку окремої особи або компанії тягне за собою штраф у розмірі - **30 дол. США**. За порушення цього закону у другий раз штраф – **80 дол. США** або тюремне ув'язнення до 6 місяців.

Вартість ліцензій на здійснення водовидобувної діяльності на територіях, підконтрольних Центральному органу регулювання підземних вод, для домашнього призначення - **8 дол. США** та **80 дол. США** для промислового видобутку.

Королівство Нідерландів

У Королівстві Нідерландів не існує окремого права власності на підземні води. Власник землі не має права на володіння та експлуатацію води, яка знаходиться під його власною земельною ділянкою. Для видобування підземної води потрібна ліцензія. Умови викладені у Законі про підземні води 1984 року.

Кроки, необхідні для отримання ліцензії на видобуток підземних вод:

У провінції:

1. Надання письмової заяви у провінційний орган;
2. Провінція підтверджує отримання заявки;
3. Провінційний орган вивчає заявку, робить технічне дослідження на гідрологічні, сільськогосподарські та екологічні аспекти, а також збирає цю інформацію в технічному звіті.

З провінції в муніципалітет:

4. Призначається дата слухання заявки із звітом;
5. Заявка і звіт залишаються в мерії для ознайомлення громадян;
6. Призначається слухання, організовані провінційною комісією з управління водними ресурсами;
7. Оголошується рішення муніципального органу;
8. Заявка та рішення муніципалітету повертаються до провінційного органу.

Повернення заявки до провінційного органу:

9. Заявка обговорюється провінційною комісією з водних ресурсів (керуючою комісією: представниками громадських організацій і всіх інших зацікавлених сторін);
10. Після обговорення заявки провінційною комісією приймається рішення про видачу ліцензії;
11. Рішення провінційної комісії опубліковується в мерії для громадськості;

12. Визначається термін подачі повідомлення про апеляцію (люди, які будуть незгодні із рішенням або чиї права будуть порушені в результаті експлуатації підземної води);
13. На кінцевому етапі надається ліцензія і набирає чинності.

Процедура від стадії 1 (заяви, поданої в провінційний орган) до стадії 10 (рішення провінційної комісії) не має займати більше часу, ніж 12 місяців. Етап 5 (заявка, залишається в мерії) до стадії 8 (заявка + коментарі і заперечення, відправлені назад в провінцію) може зайняти максимум 2 місяці. Обговорення провінційною комісією з водних ресурсів (етап 9) може зайняти максимум 2 місяці.

Кожен ліцензіат повинен заплатити податок в провінційний орган відповідно до Закону про підземні води.

У статті 48 Закону про підземні води йдеться про те, на які цілі провінція може використовувати ці гроші:

- Дослідження проблем підземних вод, вивчення ситуації підземних вод, які належать до провінції, а також підтримку мережі моніторингу підземних вод;
- Відшкодування збитків: якщо шкода заподіяна науково-дослідницькою діяльністю на замовлення провінції (наприклад ефекти зниження рівня ґрунтових вод шляхом свердловинних випробувань).

Кожна провінція самостійно вирішує вартість ліцензій. У більшості провінцій ця вартість становить близько 1 євро за 1 м³ видобутку підземної води. Для видобутку меншої кількості води плата не стягується, але потрібне ліцензування на видобуток.

Крім *Закону про підземні води*, є ще *Закон про екологічний податок*. Метою закону є запобігання надмірного використання підземних вод та забруднення поверхневих вод. Цей податок люди повинні платити уряду через Міністерство фінансів.

Використання підземних вод буде коштувати власнику ліцензії: - **15 євро** за видобуток підземних вод за 1 м³, для питних цілей; **8 євро** за 1 м³ видобутку підземних вод для промислових цілей.

Канада

У Канаді власник земельної ділянки не має ні права власності на підземні води, ні право добувати цю воду. Однак землевласнику не забороняється видобувати незначну кількість води, якщо він не завдає шкоди своєму сусіду чи навколишньому середовищу.

Дозвіл на видобуток підземної води вимагається в осіб чи організацій, які хочуть видобувати більше ніж 50,000 літрів води на день.

Видобуток води у Канаді регулюється ***Water Resources Act*** та ***Water Taking Regulation***. Відповідно, дозвіл на видобуток води надається Директором відділу оцінки навколишнього середовища та схвалення дозволів Міністерства навколишнього середовища, призначений Міністерством навколишнього середовища.

Дозвіл не потрібний у таких випадках:

- Видобуток підземної води займає менше 50000 літрів води в день;
- Видобуток води для домашнього господарства;
- Видобуток підземної води для боротьби з пожежею;
- Користувачі отримують воду від ліцензіата (наприклад муніципалітет, сусід).

Дозвіл не надається за таких умов:

- Видобуток води одним користувачем негативно впливає на існуючих користувачів;
- Видобуток води негативно впливає на навколишнє середовище;
- Видобуток води з ділянки, яка вже має високий рівень використання.

Види дозволів:

Дозволи класифікуються відповідно до рівня негативного впливу на навколишнє середовище.

Категорія 1: низький ризик негативного впливу на навколишнє середовище.

Категорія 2: шкідливий вплив на навколишнє середовище.

Категорія 3: високий ризик негативного впливу на навколишнє середовище.

Види дозволів відповідно до категорій:

Категорія 1

Відновлення води в тій же або не меншій кількості води; використання цієї ж ділянки; використання води для однієї і тієї ж мети.

Вартість: 750 дол. США

Категорія 2

Короткострокові, одноразові дозволи надаються менш ніж на 7 днів (наприклад тест насоса).

Короткострокові, одноразові дозволи надаються менше ніж на 30 днів і видобутку менше ніж 400000 літрів / день (наприклад будівництво).

Вартість: 750 дол. США

Категорія 3

Всі інші критерії, які не відповідають 1 та 2 категорії.

Вартість: 3000 дол. США

Хто має право подавати заявку на дозвіл видобування води:

- будь-хто має право подати заявку на дозвіл видобувати підземну воду;
- якщо автор звернення не володіє ділянкою, на якій хоче видобувати воду, він має отримати нотаріально завірений дозвіл від власника цієї землі;
- якщо автор звернення подає заявку від імені іншої особи чи організації, які хочуть видобувати воду, в апікаційній заявці має міститися інформація, що апікант діє від їхнього імені;
- якщо автор звернення подає заявку як член організації, ця організація стає автоматично подавачем, в цьому випадку автор заявки має бути уповноважений організацією робити це.

Заявки подаються до Міністерства навколишнього середовища у Відділ екологічної оцінки та схвалення дозволів. Заявки розглядаються та перевіряються на відповідність умовам. Відповідно, надаються дозволи 3-х категорій.

Використані джерела

1. Caponera, D. A. 1992. Principles of Water Law and Administration, National and International. Balkema Publishers, Rotterdam, Netherlands. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://groundwatermanagement.org/documents/BN4.pdf>
2. Salman, M. A. 1999. Groundwater, Legal and Policy Perspectives, World Bank Technical Paper 456. Washington, D.C., USA.
3. Burchi, S. 1994. Preparing National Regulations for Water Resources Management, Principles and Practice,
4. FAO Legislative Study 52. Rome, Italy. . [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www4.fao.org/cgi-bin/faobib.exe?rec_id=562128&database=faobib&search_type=link&table=mona&back_path=/faobib/mona&lang=eng&format_name=EFMON
5. Foster, S., Chilton, J., Moench, M., Cardy, F. & Schiffler, M. 2000. Groundwater in Rural Development:
6. Facing the Challenge of Supply and Resource Sustainability. World Bank Technical Paper 463. Washington, D.C., USA.
7. Agence de l'Eau Seine-Normandie, Water Management in the France, (folder) Nanterre, France, (1997).
8. ECU [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:http://www.ecy.wa.gov/programs/wr/comp_enforce/comp_enfor.html
9. Government of India, Report of the Committee on Pricing Irrigation Water (Chairman: A. Vaidyanathan). Planning Commission, New Delhi, (1992).
10. Підземні води. Джерела .Режим доступу до ресурсу:
http://pidruchniki.com/13340203/geografiya/pidzemni_vodi_dzherela
11. GROUNDWATER MANAGEMENT IN THE NETHERLANDS :BACKGROUND AND LEGISLATION[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
http://content.alterra.wur.nl/webdocs/ilri-publicaties/special_reports/Srep9/Srep9-h9.pdf
12. Groundwater (Reserves) Act 1984 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.austlii.edu.au/au/legis/vic/hist_act/ga1984259.pdf
13. GUIDE TO PERMIT TO TAKE WATER APPLICATION FORM[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<https://dr6j45jk9xcmk.cloudfront.net/documents/929/3-4-2-guide-to-permit-to-take-water-en.pdf>
14. Regulation of Groundwater Contamination in Canada[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
<http://scholarship.kentlaw.iit.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2778&context=cklawreview>
15. GROUNDWATER LAW IN INDIA PROBLEMS AND PROSPECTS[Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:
http://dlc.dlib.indiana.edu/dlc/bitstream/handle/10535/1105/Groundwater_Law_in_India_A_Problems_and_Prospects.pdf?sequence=1

*Інформацію підготувала Оксана Савчук,
аналітик ЄЦД*